

რუსუდან სალინაძე

თურქეთელ ქართველთა ენობრივ-ლიტერატურული
მემკვიდრეობიდან

ჩვენი ქვეყნისთვის თანამედვემა ისტორიულმა ქართველებმა და ძნელბედობამ ბევრი ქართველი დააშორა საკუთარ მიწა-წყალს და შორს გადახვეწა, მაგრამ მათი ფესვები საქართველოში დარჩა. გამოთქმა “თანაფესვებიც” ასე გაჩნდა.

საქართველოს ფარგლებს გარეთ, სხვადასხვა ქვეყანაში მყოფ ქართველთაგან ყველაზე მრავალრიცხოვანია მეზობელ სახელმწიფოში, თურქეთის რესპუბლიკაში, მცხოვრები ქართველობა. როგორც ძირძველ ქართველებს, ისე მუჰაჯირობის დროს იძულებით გადასახლებულებს ერთი საერთო ტერმინი აერთიანებთ. ისინი “ჩვენებურები” არიან. ტერმინი **ჩვენებურები** ყოველივე ქართულს უკავშირდება. ეთნოსის გარდა, ასე იწოდება პირველი ქართული ჟურნალი თურქეთში (დაარსებული ახმედ მელაშვილის მიერ), ფოლკლორული ანსამბლი “ჩვენებურები” (2001 წ.), რადიო “ჩვენებურები”, აგრეთვე, ინტერნეტსაიტი “ჩვენებურები” (chveneburi.net), რომელიც ქართულ, თურქულ და ინგლისურ ენებზე ავრცელებს თურქეთ-საქართველოს ურთიერთთანამშრომლობისა და კულტურული მოვლენების ამსახველ მასალებს...

ჩვენებურებს **გურჯებსაც** უწოდებენ. “გურჯი ხარ?” — ესაა მათი პირველი შეკითხვა. მას რომ ჰკითხავ: “ქართველი ხარ?” — დაუყოვნებლივ გიპასუხებს: “ჰო, გურჯი ვარ”. ტერმინ **გურჯი**-ს ეტიმოლოგიის შესახებ განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს. ამაზე აქ არ შევჩერდებით. მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ იგი უკავშირდება ქართველს, ქართულსა და საქართველოს. ქართულ დიალექტურ კორპუსში (corpora.co) **გურჯ** ძირის შემცველი 54 სიტყვაა ასახული. აქედან ზოგი ტოპონიმია — **გურჯისტანი** (საქართველო), ზოგი — ეთნონიმი — **გურჯი** (ქართველი), ზოგი — ქართული ენის აღმნიშვნელი — **გურჯიდილი / გურჯიჯე**.

გურჯი თურქეთელ ქართველთა მეტყველებაში გავრცელებულია ფართო მნიშვნელობითაც: გურჯი სოფელი, გურჯი ოჯახი, გურჯი სიტყვები, გურჯი თქმა, გურჯი სკოლა, გურჯი სახელი, გურჯი ხორუმი... საინტერესოა გამოთქმა **გურჯის ჭიბი**, რაც ნიშნავს ნამდვილ ქართველს, სუფთა სისხლის ქართველს: “გურჯი ჭიბი მაქ, გერჩექ ხასი გურჯი ვარ” (სტამბ., შ. ფუტკარაძე)... **გურჯი** სინტაგმაში თურქულ სიტყვასთანაც ხშირად არის: **გურჯიდილი** (თურქ. gürcüdil = ქართული ენა): “არ დეიკარქვის **გურჯიდილი**” (მურღული, ქდკ, ჩვენებურების ქართული ლექსიკონი, შ. ფუტკარაძე); **გურჯიჯა დერსი** (არაბ. დერს = გაკვეთილი): “ოქულებში გურჯიჯა დერსი იყოს, კაი იქნება” (იქვე); **გურჯი ვაიზი** (თურქ. gürcü vaiz = ქადაგება) (შავშ., ქდკ, ფალავა მ., ცინცაძე მ., შიოშვილი თ.)... შდრ.: **გურჯი** ფერეიდნულში, შესიტყვებაში: **გურჯი ბაიან** = ქართულად მოლაპარაკე (ქურთისტანის სოფელი, ქდკ, ფერეიდნული ლექსიკონი, მ. ბერიძე, ლ. ბაკურაძე), აგრეთვე, ტოპონიმში

გურჯი მაჰალე = ქართველების სოფელი ირანის პროვინცია მაზანდარანში (იქვე)... **გურჯი** ადამიანის სახელის მსაზღვრელადაც გვხვდება. ასეთია ოსმალეთის ისტორიაში ცნობილი ქართველი ქალის სახელი **გურჯი ხათუნი**. ამ ტიპისაა, მაგალითად, **გურჯი მენმედი** (რიზეს ფაზარის რაიონის მცხოვრები).

ქართულ დიალექტურ კორპუსში არ დასტურდება ზმნური ფორმა **გურჯობს**, თუმცა საფიქრებელია, რომ ეს ზმნაც იყოს ჩვენებურების ქართულში. **გურჯობს** ზმნა უცხო არ არის ქართული სინამდვილისთვის. მაგალითად: “როცა გურჯი გურჯობდა, აღმოსავლეთსაც გავუძელით და ჩრდილოეთსაც” (გ. ქართველიშვილი, “აიშე” (მოთხრ.): “გააგრძელე საქართველოს ისტორია”: <https://www.facebook.com>).

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში არ არის არც ეთნონიმი **გურჯი** და არც **გურჯობს** ზმნა. არის მხოლოდ ტოპონიმი **გურჯისტანი**, რომელიც განმარტებულია, როგორც ქართველთა ქვეყანა — საქართველო (www.ena.ge).

თურქეთელი ქართველებისთვის “გურჯისტანი” და “მემლექეთი” საქართველო-სამშობლოს გამომხატველი ცნებებია. ზეპირსიტყვიერებაში “მემლექეთი” უფრო სჭარბობს, ხოლო ნაწერებში, აგრეთვე, იმ ქართველთა მეტყველებაში, რომელთაც საქართველოსთან აქვთ ურთიერთობა, უფრო მეტად არის ცნებები — **საქართველო** და **სამშობლო**.

საინტერესოა თურქეთელ ქართველთა ენობრივ-ლიტერატურული მემკვიდრეობის გაცნობა. ბევრი მხატვრული ნაწარმოები ქართველი მკითხველისთვის ცნობილი გახდა ჟურნალების “ჩვენებურები”, “ფიროსმანი” მეშვეობით. ამასთან, “ჩვენებურების ისტორიაში პირველად, თანამედროვე თურქული ლიტერატურის რამდენიმე წარმომადგენელი (ფაჰრედინ ჩილოღლუ (ფარნა-ბექა ჩილაშვილი), ეშრეფ ილმაზი (მახარაძე), სულეიმან ინოღლუ (ინაშვილი) გარდა თურქული ენისა, ქართულადაც წერს მხატვრულ ტექსტებს“ (ა. ნიკოლეიშვილი, 2015, გვ. 236). როგორც ა. ნიკოლეიშვილი აღნიშნავს, მათი ნაშრომები მხატვრულობით ვერ შეედრება თურქულ ენაზე დაწერილ მათსავე ნაწარმოებებს, მაგრამ მთავარია, “პირველი ნაბიჯები გადაიდგა და ოთხსაუკუნოვანმა ყინულმა დნობა დაიწყო“ (იქვე).

მდიდარი და მრავალფეროვანია ჩვენებურების ზეპირსიტყვიერება. მათ მონათხრობში ჩანს სამშობლოსთან, ენასთან, ყოველივე ქართულთან კავშირი, სწრაფვა იმ წიაღისკენ, საიდანაც მოდიან. მათი გადმოცემები, ზღაპრები, ფრაზები, გამოთქმები... ინახავს ქართულ ენას, წარმოდგენებს მშობლიურ მიწა-წყალზე. მათში ცოცხლობს სახე-ხატები **დედასამშობლოსი, დედაენისა...**

თურქეთის რეგიონების მიხედვით განსხვავებულია ეთნიკურ ქართველთა მეტყველება, მაგრამ მათ ერთი საერთო ენა — ქართული ენა და “მემლექეთი” აერთიანებთ. თავადაც ამბობენ, “ქართულ ენის მოლაპარაკე ერთი ვაზის ტოტნი ვართ“ (შ. ზედგინიძე, 1971: ა. ნიკოლეიშვილი, 2015, გვ. 246).

ჩვენებურების შემოქმედებაში მოჭარბებულია “მემლექეთის” მოგონება, რაც მეტაფორულად არის გამოხატული სიტყვაფორმებში, შესიტყვებებსა და ფრაზეოლოგიზმებში. მაგალითად, ნური ეფენდი თავდგირიძის ლექსებში ცოცხლობს სამშობლოსთან ასოციაციურად დაკავშირებული ქართული სიტყვაფორმა **კილდე** (= კლდე):

“მოგვეტიროდა ნადიკვარი, ნიგვზნარების **კილდე**,

სამახსოვროდ წამოვიღე ჩემი სახლის **კილტე**“

(უცხოეთში შექმნ. ქართ. პოეზიის ანთოლ., 2014, გვ. 326).

განზოგანებული ფუძე **კილდე** გვხვდება არა მარტო ჩვენებურების მეტყველებაში (იხ., აგრეთვე: “დიდუანი **კილდეები** გადმოგორდა გზაში მეგემ“ — ბახ., შ. ფუტკარაძე, 1993, გვ. 485), არამედ ქართული ენის სხვა დიალექტებშიც. მაგალითად: **კილდე** (ხევსურ.) კლდე (ა. შან.). შდრ.: **კილტავაში** (აჭარ.) ნ. კლდის ვაში (ალ. ლლონტი, 1984, გვ. 294).

რაც შეეხება ლექსში ნახსენებ სიტყვაფორმას **კილტე**, მისი შესატყვისი ძველ ქართულ ენაში, აგრეთვე, მომდევნო პერიოდის ქართულში, იყო **კლიტე**, რომელიც მიჩნეულია ბერძნულ ნასესხობად (ბ. ფოჩხუა, 1974, გვ. 362). ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, **კლიტე**-ს აქვს სამი მნიშვნელობა: 1. საკეტი მოწყობილობა (კარისა, უჯრისა და მისთ.)... 2. ბოქლომი. 3. გასაღები (www.ena.ge). სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებით, “**კლიტე** არს გასაღებელი, ხოლო **მოქლონი** დასაკეტელი კართა (6.17 ბარუქ.) (ს.-ს. ორბელიანი, 1949, გვ. 169).

ერთი ველის ფარგლებში, მაგრამ განსხვავებული სემანტიკური ნიუანსებით, გვხვდება **კლიტე** როგორც ქართულ ზეპირსიტყვიერებაში, ისე მწერლობაში, ორიგინალურსა და ნათარგმნ ლიტერატურაში, კერძოდ, ბიბლიურ წიგნთა თარგმანებში, “ვეფხისტყაოსანში“, თეიმურაზ I-ის, სულხან-საბას, ვასილ ბარნოვის... ენაში. **კლიტე** || **კილტე** გავრცელებულია დიალექტებში.

კილტე მეტწილად დამახასიათებელია გურული, აჭარული (ქვემოაჭარული და ქობულეთური), აგრეთვე, ფერეიდნული კილოებისთვის. ქართული ენის სხვა დიალექტებში, მაგალითად, ქართლურში, კახურში, ხევსურულში, სამცხურ-ჯავახურში, რაჭულში... გავრცელებულია **კლიტე**. ეს ფორმა არის, აგრეთვე, ჩვენებურების ქართულშიც: შავშურ-იმერხეულში, ლივანურში, მუჭაჯირულ-ზემოაჭარულში, მუჭაჯირულ-ქობულეთურში, ზედამაჭახლურში... ვფიქრობთ, ნური ეფენდი თავდგირიძის ლექსის ერთ ტაეპში ნახსენები სიტყვაფორმა **კილტე** (“სამახსოვროდ წამოვიღე ჩემი სახლის კილტე“) ავტორის მეხსიერებაში ჩარჩენილი, საქართველოდან გამოყოფილი ფორმა უფრო არის, ვიდრე თურქული ენის გავლენით გაჩენილი ნასესხობა. ასეთად მიგვაჩნია ჩვენებურების ქართულში გავრცელებული სიტყვა **ქილითი** (თურქ. **Kilit** = ბოქლომი). შ. ფუტკარაძის განმარტებით, **ქილითი** არის ბოქლომი: ქილითი დაადე მაგ ბელელსა“ (ფათსა/ფაცა) (შ. ფუტკარაძე, 1993, გვ. 602). სხვა მოსაზრებით, **ქილითი** არის კლიტეც და ბოქლომიც (შ. ფალავა, მ. ცინცაძე, მ. ბარამიძე, 2014, 211).

კლიტე, **გასაღები** თურქულად არის **Anahtar**, **ბოქლომი** — **asma Kilit**. ეს ფაქტები მიუთითებს საერთოენობრივ პროცესზე. ჩვენებურების ქართულშიც ენობრივ ფორმათა გამიჯვნა წარიმართა სემანტიკური დიფერენციაციის პრინციპით (**კლიტე** || **კილტე** = გასაღები, **ქილითი** = ბოქლომი).

თურქეთელ ქართველთა შესიტყვებებში, სიტყვათკავშირებში გამოსჭვივის მონატრება საკუთარი მიწა-წყლისა:

ჩირუხის წყალი (= ჭოროხის წყალი): “ჩირუხის წყალს მივეფერე, წყალი პირზე შევსხი...” (ნური ეფენდი თავდგ.);

თოვლიანი კარჩხალი (= თოვლიანი მწვერვალი): “აგიანიდან გავხედე, ჩანდა თოვლიანი კარჩხალი“ (ეშრეფ ილმაზი-მახარაძე, “საგოდავი“: ჟურნ. “ჩვენებ.“: ა. ნიკოლეიშვილი, ნ. კუტივაძე, 2014, გვ. 332); ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, **კარჩხალი** კუთხ. (ქიზიყ.) წყალში წაქცეული ტოტებიანი ხე, რომელიც ზედაპირზე არ ჩანს... **კარჩხალი** მთა კუთხ. (გურ.) კლდოვანი, ტიტველი მთა (www.ena.ge);

ვარსკვლავიანი სამშობლო: “დაბრუნდი ცადატყორცნილ შენს ზვიად მთებში, მწვერვალებიდან ჩამოკიდებულ შენს ვარსკვლავიან სამშობლოში“ (ეშრეფ ილმაზი-მახარაძე, “ჯეირანი ლალელში“: ჟურნ. “ჩვენებ.“: ა. ნიკოლეიშვილი, ნ. კუტივაძე, 2014, გვ. 332)...

სამშობლოსთან დაშორებით გამოწვეული დარდი და ტკივილი ჩანს ფრაზეოლოგიზმებში: **გულის გამოკოჭვა** (= გულის შეკუმშვა): “გულმა იმფრათ გამეიკოჭა, ნენეიც ვეღარ ვიცან“; **გულის ჭამა** (= დადარდიანება): “გორგიელზე რომ ჩამველით, დერდი გულე ჭამდა“...

ავტორი სათქმელის მაქსიმალური გრძნობით, ემოციით გადმოსაცემად მიმართავს პლეონაზმსაც: “ეს ნამსხმანი (სხეული — რ. ს.) თვლებიდან **მწარე ნადველს ცრიდა**“ (ნური ეფენდი თავდგ.); “**ცხელი ცრემლი მიწას წვავდა**, ლომანავრში წვიმდა“ (იქვე)...

სამშობლოდან გადაკარგვის სევდა გამოსჭვივის ხალხურ ლექსში “თეთრო მამალო“. შესიტყვება “თეთრი მამალი“ ალევორიული სახეა ქართველობის დამცხრალი სულისა. იგი აღარ ყვივს, თითქოსდა შეგუებია “სოფლის გადაკარგვას“:

“თეთრო მამალო,
რატომ არ ყვირი?
ლამაზი ქალო,
რატომ არ ტირი?
ჩვენ სახლი კარზე
იყო ნიშანი,

გადაკარგულა ჩვენი სოფელი“ (თ. შიოშვილი, 2011, გვ. 472).

ეს ბოლო ფრაზა (“გადაკარგულა ჩვენი სოფელი“) არ არის ლექსის იმ ვარიანტში, რომელიც შ. ფუტყარაძემ ადრე (1989 წ.) ჩაიწერა ინგოლის ქართველ მუჰაჯირთა შთამომავლებისგან (შ. ფუტყარაძე, 1993, გვ. 53).

მრავალგზის ჭირგადანახადი ჩვენებურების ცნობიერებაში ცოცხლობს ხატება აყვავებული, ერთიანი და ძლიერი საქართველოსი. ამ ყველაფერს ისინი თამარ დედოფალს უკავშირებენ. განსაკუთრებით მდიდარია იმერზევი თქმულება-გადმოცემებით. თამარს ჩვენებურები “დიდ დედად“ მოიხსენიებენ. თურქულის გავლენით “დიდ ანასაც“ (თურქ. Anne = დედა) უწოდებენ.

თამარ მეფე მნათობს — მზეს გაუტოლა ქართველმა ხალხმა და შემთხვევითი არ არის, რომ ჩვენებურები მას **ზითვალს** (< მზისთვალს) ადარებენ: “ზითვალ გიგავს პირიო, მე შენთვინა და ვტირიო, რას დაგვაკლებს მტერიო...“ საინტერესოა ამ სიტყვაფორმასთან დაკავშირებით მ. ფაღავას მსჯელობა: “კარგი შედარებაა “ზითვალა“ (< მზისთვალა)... რამდენ საიდუმლოს ინახავს ხალხის მეტყველება, ენა ზოგადად. ხანდახან ისეთ შედარებებს გამოიყენებს მთხრობელი, გული გაგიბებია... ჩაიწერ უბრალო ადამიანის “მზექართულს“ (მ. ფაღავა, 2016, გვ. 16).

ქართული ენა ცოცხლობს თურქეთელ ქართველთა არა მხოლოდ წარმოდგენებში, არამედ მათ იციან, რომ “გურჯობის“ მთავარი ნიშანი ქართული ენა არის. წუხან იმაზე, რომ უმცროსმა თაობამ არ იცის ქართული

ენა და ბაბუა-ბებუის შვილიშვილთან სალაპარაკოდ ქართულის მცოდნე შუამავალი სჭირდება: “გურჯი ვარო, ჩემ ბადიშს გუუხარდება, ჰამა გემოს ვერ მუუხტება, ვერ გეიგებს და“. მართლაც, “გურჯობას რომ “გემო გაუგო“, ქართულის ცოდნა აუცილებელი (მ. ფალავა, 2016, გვ. 134).

შავშურ ზეპირსიტყვიერებაში გავრცელებულია რელიგიურ-ფოლკლორული ხასიათის ლექსი “გურჯიე ვაიზი“ (“გურჯი ვაიზი“, “გურჯული ვაიზი“). ჩვენებურები მას “ქართულ მევლედს“ უწოდებენ (შ. ფუტყარაძე, 1993, გვ. 453). ამ ლექსის შავშურ ვარიანტებში ჩანს ქართული ენისადმი განსაკუთრებული პატივისცემა: “ანლა უნდა ვთქვათ **გურჯიჯა ენით...**“ (თ. შიოშვილი, 2011, გვ. 492). ეს განწყობა კიდევ უფრო კარგად ჩანს შ. ფუტყარაძისეულ ვარიანტშიც:

“იცოდე, **გურჯული** რომ ქართულია,
ქართული მეტად ტკბილია.

იმ დუნის ენა ჩვენებურია“ (შ. ფუტყარაძე, 1993, გვ. 271).

ქართული ენის შენარჩუნებით თავს იწონებენ თურქეთელი ქართველები და ამას გამოხატავენ ფრაზებით: “**ქართული არ დავკარქე**, ქითაბები გვქონდაო“ (რ. სალინაძე, მ. კიკვაძე, 2016, გვ. 16). სხვაგვარად ამბობენ, **სიტყვა არ დავკარგე**, თუმცა, რაც დაიკარგა, იმის გამოც წუხან: “**გედვირცხა ჩვენი გურჯიჯე**, აღარ დარჩა“ (მ. ფალავა, 2016, 247); “ოქულებში გურჯიჯა დერსი რომე იყოს, ასე **არ დეიკარქვის გურჯი დილი**“ (შ. ფუტყ., ლივან.). სარფის “რკინის კარის“ გახსნის შემდეგ ჩვენებურებს იმედი გაუჩნდათ, რომ **ქართული არ დაიკარგება**: “აქ ბევრი ლაპარაკოფს (ქართულად). კარი არ გახსნილიყო, დაამიწყდებოდა, ახლა აღარ დეიკარქვის. იმფო აღრე გახსნილიყო, იმფო კაი იყო“ (მ. ფალავა, 2016, გვ. 97).

ქართული ენის მნიშვნელობაზე წერს ისმაილ ყარა (შავიშვილი) რომანში “მაჭახლის უღელტეხილი“. რომანის მთავარი პერსონაჟი ახმედი აღიარებს, რომ თურქეთში მცხოვრები მისი თანამემამულეები კვლავაც “სათუთად და უვნებლად“ ინახავენ ქართულ ენას. მშობლიური ენისადმი თავის დამოკიდებულებას ახმედი იმით გამოხატავს, რომ ამჟობინებს, სამართალდამცავებს ჩვენება ქართულად მისცეს. “უსაზღვროდ გამეხარდა, რომ შემძლო ჩემი გასაჭირი მშობლიურ ენაზე ამეხსნა ჩემს ენაზევე მოლაპარაკე პირისთვის“. როგორც ა. ნიკოლეიშვილი აღნიშნავს, ეს ნაწარმოები “თურქეთში მცხოვრები ჩვენი თანამემამულე მწერლის ქართული ცნობიერების წარმოჩენი მხატვრული ქმნილებაა... რომანში არაერთგზის ესმება ხაზი იმ გარემოებას, რომ შავშეთისა და იმერხევის მცხოვრებთა უმეტესობას ქართველები წარმოადგენენ და მათი ყოველდღიური სამეტყველო ენა ქართულია“ (ა. ნიკოლეიშვილი, 2015, გვ. 265).

თურქეთელ ქართველთა ენობრივ-ლიტერატურული მემკვიდრეობა, მათ ცნობიერებაში შემორჩენილი სახე-ხატები და მათი შესატყვისი გამომსახველობითი საშუალებები, ენობრივი ფორმულები, გამოთქმები, ფრაზები იმის მაჩვენებელია, რომ ჩვენებურებში “სისხლი სტორია“, როგორც თავად ამბობენ, ანუ სისხლი არ შეცვლილა. მართალია, შესუსტდა ქართული ენა (იგი მხოლოდ უფროს თაობაში ცოცხლობს), მაგრამ ის შესაძლებლობა, რაც ორი ქვეყნის - საქართველოსა და თურქეთის - მთავრობათა გადაწყვეტილების შედეგია, და ქართული ენის სწავლებას გულისხმობს, ორივეს გადაარჩენს.

დამოწმებული ლიტერატურა

- ა. ნიკოლეიშვილი, 2015** - ა. ნიკოლეიშვილი, ქართულენოვანი ზეპირსიტყვიერება და მწერლობა თურქეთში, ქუთაისი, 2015.
- რ. სალინაძე, მ. კიკვაძე, 2016** - რ. სალინაძე, მ. კიკვაძე, მუჰაჯირ ქართველთა შთამომავლები ფაზარის ჰამიდიეში (ყოფა და ენობრივი სიტუაცია): გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, 1-2, თბ., 2016.
- ს.-ს. ორბელიანი, 1949** - ს.-ს. ორბელიანი, სიტყვის კონა, თბ., 1949.
- უცხოეთში შექმნილი ქართული პოეზიის ანთოლოგია** (შემდგენლები: ა. ნიკოლეიშვილი, ნ. კუტივაძე), ქუთაისი, 2014.
- მ. ფაღავა, 2016** - მ. ფაღავა, მუჰაჯირთა შთამომავლებთან, ბათუმი, 2016.
- მ. ფაღავა, მ. ცინცაძე, მ. ბარამიძე, 2014** — მ. ფაღავა, მ. ცინცაძე, მ. ბარამიძე, კლარჯული კილო (მასალები): კრებ. VIII, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტ. მეცნ. ფაკ., ქართველოლოგიის ცენტრი, ბათუმი, 2014.
- ბ. ფოჩხუა, 1974** - ბ. ფოჩხუა, ქართული ენის ლექსიკოლოგია, თბ., 1974.
- შ. ფუტყარაძე, 1993** - შ. ფუტყარაძე, ჩვენებურების ქართული, ბათუმი, 1993.
- ალ. ღლონტი, 1984** - ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა, თბ., 1984.
- თ. შიოშვილი, 2011** - თ. შიოშვილი, შავშური ფოლკლორი: კრებ. "შავშეთი", ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქართველოლოგიის ცენტრი., თბ., 2011.

RUSUDAN SAGINADZE**FROM LINGUISTIC-LITERARY INHERITANCE OF TURKISH
GEORGIANS**

Majority of Georgian people living in different places outside the country is found in the neighbour state, Republic of Turkey. We mean not only natives of Georgia, but also those who were exiled to Turkey during the Muhajir period. Millions of Georgian people living in the territory of Turkey, are united under one common term “Chveneburebi” (meaning “of us”). They are also known as “**Gurjebi**”. Words containing the **gurj** base are toponyms – **Gurjistan** (Georgia), as well as – ethnonyms – **Gurji** (Georgian), and others – **Gurjidili** / **Gurjije** (Georgian Language). In general, **Gurji** is used in broad sense in Turkish Georgians’ speech: Gurji village, Gurji family, Gurji words, Gurji saying, Gurji school, Gurji name, Gurji Khorumi (dance)... It can also be found as the name determiner (Gurji Khatuni, Gurji Mekhmedi...) There are the verb forms as well in Georgian: **gurjobs**, but there is no word **gurji** nor the verb **gurjobs** in Georgian Language Vocabulary. There is only **Gurjistan**, which is defined as the country of Georgians – Georgia.

Linguistic-Literary inheritance of Turkish Georgians is worth noticing. In the writings and stories of “Chveneburebi”, one can obviously see the connection with all the Georgian, striving for those depths they come from. Their folklore, legends, fairy tales, phrases, expressions... keep the Georgian language, beliefs on native land. The article implies the word forms, phrases, phraseologisms, in which face-icorns of motherland, mother-tongue and – values of “Chveneburebi” are artistically, metaphorically expressed.